

Vergaderjaar 2003–2004

29 200 VIII

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2004

C

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 9 juni 2004

Tijdens de behandeling van de OCW-begroting in uw Kamer d.d. 16 maart 2004 heeft de heer Van Raak (SP) mij de vraag gesteld hoe de besluitvorming tot invoering van een markt voor opgravingen tot stand is gekomen en of er in die besluitvorming ook aandacht is geweest voor het borgen van wetenschappelijke kwaliteit. Ik heb toen, maar ook recent, toegezegd deze vraag schriftelijk te beantwoorden. Hieronder treft u mijn antwoord aan.

Het voorstel dat leidde tot besluitvorming omtrent invoering van een markt voor archeologische activiteiten betreft de brief van Staatssecretaris Nuis d.d. 23 mei 1997 verzonden aan de Tweede Kamer. In deze brief staat o.a. het volgende te lezen:

«Om het verdrag na invoering te kunnen effectueren moet de capaciteit van de uitvoering toenemen. De uitvoerders – ROB, universiteiten, gemeenten en provincies – zullen samen alle zeilen moeten bijzetten. Maar ik wil ook ruimte scheppen voor uitvoering door private instellingen. Uiteraard mag de kwaliteit daar niet onder lijden. Archeologisch erfgoed is immers een kwetsbare en onvervangbare informatiebron waarmee zorgvuldig moet worden omgegaan.

Welke vorm ook gekozen zal worden, voor mij staat voorop dat de kwaliteit er niet onder mag lijden. Het gaat daarbij niet alleen om opgraven, maar ook om inventariserend en waarderend onderzoek, dat aan de basis ligt van de selectie. Daartoe zal ik in ieder geval eisen stellen aan de instellingen die deze archeologische verrichtingen uitvoeren. Niet alleen van overheidsinstellingen, maar ook van privaatrechtelijke uitvoerders. Voor deze groep van bedrijven en aan universiteiten verbonden rechtspersonen zou dat de vorm kunnen krijgen van een wettelijk erkenningssysteem.»

Staatssecretaris Nuis stelt dus voor, dat naast overheden en wetenschappelijk onderwijsinstellingen, ook bedrijven de mogelijkheid krijgen opgravingen te verrichten, met andere woorden: hij stelt voor een markt te creëren. En hoewel nog niet geconcretiseerd, heeft het voorstel van dit kabinet ook oog voor het kwaliteitsaspect.

Over dit voorstel tot invoering van het verdrag van Malta is door de Tweede Kamer uitvoerig met Staatssecretaris Nuis van gedachten gewisseld. Dit overleg vond plaats d.d. 16 januari 1998. Er is geen fractie die het voorstel voor de introductie van marktwerking binnen de archeologie ter discussie stelt. Ik beschouw de uitkomst van dat debat dan ook als instemming van de Tweede Kamer met het voorstel een archeologische markt te creëren. In zijn brief van 28 april 1999 aan de Tweede Kamer betreffende het verzelfstandigen van de opgravingsactiviteiten van de ROB herhaalt Staatssecretaris Nuis zijn voornemen. De Tweede Kamer neemt deze brief voor kennisgeving aan.

Ook staatssecretaris Van der Ploeg informeert de Tweede Kamer over dit onderwerp alsmede over de noodzaak van een systeem dat de kwaliteit van archeologische opgravingen waarborgt in een brief d.d. 18 december 1998. Hierin staat onder andere het volgende:

«Het afgelopen jaar is nagedacht over een werkbaar systeem van kwaliteitszorg voor het archeologiebestel. Het accent heeft hierop gelegen, omdat met het ontwerp van zo'n systeem tegelijkertijd een groot aantal onderwerpen uit het invoeringsvoorstel van het verdrag van Valletta wordt uitgewerkt. Zoals verwacht, zal invoering van het verdrag van Valletta leiden tot een toename van de vraag naar archeologische opgravingscapaciteit. In lijn met de eerdere voorstellen acht ik het wenselijk dat naast overheden en universiteiten ook private instellingen in de gelegenheid worden gesteld dit opgravingswerk uit te voeren. Als we deze ruimte willen scheppen, is kwaliteitsborging evenwel een voorwaarde. Archeologisch erfgoed is immers een kwetsbare en onvervangbare kennis- en inspiratiebron waarmee zorgvuldig en volgens welomschreven standaarden moet worden omgegaan.»

In zijn brief d.d. 17 april 2000 informeert Staatssecretaris Van der Ploeg de Tweede Kamer over zijn voorstel voor invoering van het verdrag van Malta in Nederland. Ten aanzien van een archeologische markt staat in deze brief het volgende:

«De snelle groei van het aantal archeologische bedrijven is misschien wel één van de meest opvallende kenmerken van het transformatieproces waarin de Nederlandse archeologie zich bevindt. Waren er tien jaar geleden nog helemaal geen zelfstandige bedrijven, inmiddels is het aantal gestegen tot boven de 50. Omdat de opgravingsmarkt zelf nog vrijwel gesloten is richten de meeste bedrijven zich op andere onderdelen van de archeologie: vooronderzoek, materiaalonderzoek, conservering en restauratie, publicatie, detachering van personeel en archeologische advisering. Aangezien in de toekomst gekwalificeerde bedrijven en instellingen een bevoegdheid tot het verrichten van archeologische werkzaamheden kunnen krijgen zullen ondernemers zich ook op de opgravingsmarkt gaan begeven. De meeste universiteiten hebben zelf al initiatieven genomen om het eigen aandeel in het veldonderzoek veilig te stellen door opgravingsbedrijven op te richten, die zoveel mogelijk (binnen de grenzen van «Cohen») marktconform opereren. Het ontbreken van de mogelijkheid voor andere bedrijven om onder het huidige regime van de Monumentenwet 1988 een opgravingsvergunning te krijgen wordt om begrijpelijke redenen als knellend ervaren. Tegelijkertijd wordt in de praktijk soms via

de vergunning van opgravingsgerechtigden door derden gewerkt. Ik stel voor om, in nauw overleg met het veld, voor de komende twee jaar te bezien hoe, op grond van de huidige wettelijke kaders, voor alle betrokkenen een werkbare situatie kan worden bewerkstelligd, die recht doet aan archeologische en andere relevante belangen.»

De in deze brief genoemde «werkbare situatie» wordt bewerkstelligd door het vaststellen van een aantal beleidsregels, het zogeheten Interimbeleid. In zijn brief van 5 januari 2001 informeert Staatssecretaris Van der Ploeg zowel de Tweede Kamer als de Eerste Kamer hierover. Hierin staat o.a. te lezen:

«Voorstellen voor een desbetreffend interimbeleid heb ik besproken met de VNG, het IPO, de universiteiten en de archeologiesector. De desbetreffende notitie heb ik bijgevoegd. Deze is separaat voorgelegd aan de Raad voor Cultuur. Het is mijn voornemen dit interimbeleid zo spoedig mogelijk in 2001 in te voeren. Dit beleid houdt onder andere in dat het aantal gemeentelijke opgravingsvergunningen kan worden uitgebreid. Voorts kan het ADC ook onder de inhoudelijke verantwoordelijkheid van andere houders van een opgravingsvergunning opgravingen gaan uitvoeren en kunnen omgekeerd naast het ADC ook andere bedrijven gaan opereren onder inhoudelijke verantwoordelijkheid van de ROB.

Het interimbeleid dient over te gaan in een structureel beleid op het moment waarop het door mij in te dienen voorstel tot wijziging van de Monumentenwet 1988 van kracht wordt. Dat voorstel behelst onder andere de liberalisering van de opgravingsmarkt.»

Op basis van dit interimbeleid werken nu dus een aantal archeologische bedrijven onder de opgravingsvergunning van de ROB.

Ik hoop op deze wijze de heer Van Raak inzicht te hebben gegeven in de wijze waarop besluitvorming tot invoering van een markt voor opgravingen tot nu toe heeft plaatsgevonden.

Invoering van een markt voor opgravingen is geen op zich zelf staand doel maar een noodzakelijke voorwaarde om te komen tot invoering van het verdrag van Malta in Nederland zoals tot nu toe door verschillende kabinetten voorgesteld. Eerste en Tweede Kamer hebben met dat accent in de uitwerking van het verdrag van Malta ingestemd door aanvaarding van de goedkeuringswet horende bij het verdrag van Malta. Ik hoop de heer Van Raak ook duidelijk te hebben gemaakt dat in de voorstellen tot introductie van een markt voor opgravingen elk van de kabinetten ook altijd oog heeft gehad voor het waarborgen van de (wetenschappelijke) kwaliteit van het te verrichten archeologische onderzoek. Sinds het ontstaan van een markt heeft die kwaliteitsborging o.a. vorm heeft gekregen middels de oprichting van een Rijks Inspectie voor de Archeologie (RIA), een door de archeologiesector opgestelde Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) en een College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK) die deze norm onderhoudt. In een geliberaliseerde markt zal het tevens zo zijn dat alleen erkende instellingen c.q. bedrijven opgravingen mogen verrichten.

Ten aanzien van de opmerking van de heer Van Raak betreffende Programma's van Eisen, waarvan hij veronderstelt dat de kwaliteit daarvan onder druk staat, kan ik hem mededelen dat ik de kwaliteit daarvan laat onderzoeken en de resultaten met hem zal delen.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M. C. van der Laan